

Specifična ili ekscesivna ponašanja osuđenih počinitelja razbojništva u relaciji s procjenom njihova ponašanja u kaznenom zavodu

Mile Leko i Ljiljana Mikšaj-Todorović

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet za defektologiju
Odsjek za poremećaje u ponašanju

Sažetak

U ovom radu raščlanjuju se neka specifična ili ekscesivna ponašanja počinitelja razbojništva koji se nalaze u kaznenom zavodu zatvorenog tipa, kao što su: gutanje predmeta, samopovređivanje, trovanje, bježanje iz kaznenog zavoda, kašnjenje s dopusta ili slobodnog izlaska, homoseksualni odnosi, te liječenje i vrsta liječenja tijekom izdržavanja kazne. Ona su, prema tvrdnji autora, poznata i očekivana, a u izravnoj su vezi s s procesom adaptacije na zatvorsku subkulturu. S druge strane, autori problematiziraju način na koji se donosi opća procjena ponašanja osuđenih osoba u kaznenom zavodu. Pod pretpostvokom da se tretman provodi intenzivno i stručno, autori nisu skloni kategorički braniti tvrdnju da bi povremeno prisustvo navedenih ponašanja nužno značilo da će opća procjena ponašanja osuđenika biti negativna. Ipak, poznavajući praksu, postavljaju hipotezu upravo s takvim očekivanjem. Na uzorku od 327 ispitanika muškog spola, koji su počinili kazneno djelo razbojništva i u razdoblju od 1981. do 1993. godine nalaze se u kaznenom zavodu zatvorenog tipa, autori uporabom hi-kvadrat testa, ispituju je li sklonost specifičnim ili ekscesivnim ponašanjima značajniji kriterij za negativnu opću procjenu ponašanja osuđenika. Osim raščlambe kvantitativnog udjela ovih ponašanja među ispitanicima, autori su temeljem rezultata istraživanja potvrdili navedenu hipotezu. Zbog niza nedostataka u strategiji provođenja istraživanja, autori svoje procjene daju s izrazitim oprezom. Zaključak je pretežito usmjeren na opis konteksta u kojemu, ispitivanje etiologije i fenomenologije specifičnih i ekscesivnih ponašanja i njihove veze s općom procjenom ponašanja, uopće ima smisla i s kojom svrhom.

Ključne riječi: Ekscesivna ponašanja, kazneni zavodi, osuđene osobe, razbojnici

1. Uvod

Većina specifičnih ili ekscesivnih ponašanja osuđenika u uvjetima institucije poznata je i očekivana. Ona uglavnom nisu bila karakteristična za te osobe u uvjetima života na slobodi; malo tko od njih bio je tada sklon gutanju predmeta, samopovređivanju, pojačanom traženju liječničke pomoći pa čak i homoseksualnim odnosima. Stoga je očevidno da su takva ponašanja u izravnoj vezi s prizonizacijom. Donald Clemmer (prema Adler, Mueller i Laufer, 1991:451), prilikom opisivanja zatvorske subkulture, opisao je i proces kojim se osuđene osobe na nju adaptiraju. On tvrdi, kao i Garrity (1970: 484), da je svaki osuđenik izložen »univerzalnim čimbenicima prizonizacije.« Termin prizonizacija rabi se da bi se opisao kompleksan proces kojim novi osuđenici uče načine preživ-

ljavanja u zatvorskoj zajednici i što se od njih očekuje. Njima je ponajprije oduzet građanski status, pretvoreni su u anonimne brojeve odjevene u istovrsnu odjeću, te podvrgnuti institucionalnim pravilima i zatvorskoj rigidnoj hijerarhiji. Nakon nekog vremena, oni počinju prihvaćati svoju inferiornu ulogu, stvarajući nove navike u svezi s jedenjem, spavanjem, radom i nauče da se za svoj opstanak moraju izboriti sami, na ovaj ili onaj način.

Cressey i Krasowski (prema Garrity, 1970:485) utvrdili su da većina osuđenika u institucionalnom tretmanu živi zapravo u uvjetima socijalne anomalije. Ipak, istodobno postoje jake tendencije prema organiziranju i međusobnoj zavisnosti. Literatura s područja socijalne psihologije govori da su za funkcioniranje normalnoga društve-

nog bića, nužni relativno stabilni i kontinuirani odnosi. Izoliranost bilo od kakvih značajnih referentnih grupa te interakcija samo na površnoj razini vode do ozbiljnijih teškoća u individualnom i društvenom funkcioniranju. Osoba koja se razvijala relativno normalno i pokazivala relativno stabilne obrasce ponašanja, u nekomu kraćem razdoblju anomalije, manje će osjetiti takve posljedice, ali kroz dulje razdoblje anomalije, one mogu postati važne i vidljive. S druge strane, nestabilna individua ne može se nositi s uvjetima anomalije, čak niti unutar relativno kratkog vremena. U tom smislu McCorkle i Korn (1970) definiraju zatvor kao jednu fizičku strukturu na određenoj zemljopisnoj lokaciji gdje izvjestan broj ljudi, živeći pod vrlo specifičnim uvjetima, koristi određene resurse i proglašava se alternativama koje su im prezentirane od jedinstvenog tipa socijalnog okruženja. Kreatori tog okruženja, koji su u njega ujedno i uključeni (djelatnici penalne institucije i osuđenici), žive pod ekstremnim uvjetima fizičkoga i psihičkog pritiska.

Ukoliko je kazneni zavod za neke osuđenike doista svijet anomalije, stalna izloženost takvom iskustvu mogla bi proizvesti posljedice na funkcioniranje osuđenika kao normalne osobe. Najmanje što se može dogoditi jest, da će to negativno utjecati na motivaciju osuđenika da se uključe bilo u koji od datih oblika socijalnog ponašanja. Povrh toga, kriminolozi su identificirali niz psiholoških problema koji potječu iz depriviranosti u odnosu na heteroseksualne odnose (Adler, Mueller i Laufer, 1991:457). Najgori od tih problema javlja se u obliku seksualnog »porobljavanja« mlađih i neiskusnijih osuđenika od strane starijih iiskusnijih. Situaciju još otežava i prenapučenost u zatvorima (koja može pogodovati i pobunama), te neučinkovita administracija, stvarne ili izmišljene pritužbe osuđenika, diskriminiranje osuđenih od strane službenika i stručnih djelatnika i tako dalje (Conklin, 1992: 421). Sve ovo ostavlja nas u uvjerenju da će dulji boravak u kaznenom zavodu, rezultirati nemogućnošću ispravnog funkcioniranja unutar same institucije, a nakon izlaska će se javiti brojni problemi prilagodbe.

Pri procjeni tretmanskih postupaka, tretmana u cjelini i prognozi učinkovitosti rehabilitacije, veliku ulogu igra subjektivnost procjenjivača. Ispravnost procjena kontaminirana je prevelikom davanjem značenja formalnoj prilagodbi osuđenika i njihovoj participaciji jedino u postojećim sadržajima tretmana. Fox (1970) ističe da mnogi od djelatnika zatvora, pa čak i odbora za uvjetne otpuste, predviđaju uspješno adaptiranje izvan zatvora, temeljem nepostojanja izvješća o osuđenikovom lošem ponašanju u zatvoru. Brinc (1983) ističe da se samo temeljem ponašanja osuđenika u instituciji, ne može pouzdano predvidjeti uspješnost izdržane kazne. Dakako, ponašanje osuđenika (koje se u našim kaznenim zavodima u određenim vremenskim razdobljima procjenjuje iznadprosječnim, prosječnim i promjenjivim, a u zbirnoj procjeni pozitivnim, promjenjivim ili negativnim), nije garancija stupnja njihove rehabilitiranosti. Ukoliko je procijenjeno pozitivnim, ono može biti, a vrlo često i jest, ekstrinzički motivirano, što znači proračunato upereno prema pogodnostima i nagradama. No, kad je i tako, to se ponašanje promiče postojećim konceptom samog tretmana, iako to nije sretno rješenje, jer se lako pretvara u »kupovanje ponašanja« od strane uprave. Djelatnici kaznenih zavoda svje-

sni su, međutim, da općenito pozitivno ponašanje osuđenika ne mora značiti odustajanje od kriminalne karijere ili bilo kakvo napredovanje u funkcioniranju ličnosti ili u ponašanju u širem smislu riječi (Mikšaj-Todorović, Leko, 1995). Inače, nismo skloni kategorički braniti tvrdnju da bi povremeno prisustvo (u nekom slučaju čak i konstantno – poput homoseksualnog odnosa) nekoga od promatranih ponašanja, nužno značilo da će opća procjena ponašanja osuđenika biti okvalificirana negativnom. Na žalost, oslonimo li se na to da je opća procjena ponašanja, kako je već rečeno, temeljena uglavnom na poštivanju kućnog reda i sudjelovanju u nekim oblicima strukturiranja vremena, ta bi se tvrdnja mogla pokazati ispravnom. Ta procjena gotovo uopće nije temeljena na kriterijima procjene osobnog napredovanja u čijoj osnovi stoji neka od specifičnih strategija i neki program rehabilitacijskog rada s malim skupinama ili pojedincima. Da je tako, tada bismo vjerojatno raspolagali i specifičnim varijablama kojima se mjeri napredovanje osuđenika, proizašlim iz takvih strategija i programa. Osim toga, u tom bi se slučaju moglo dogoditi da osuđenik povremeno ispoljava ponašanja koja mogu izraziti »zakomplicirati« život djelatnika kaznenog zavoda, ali i da su ona istovremeno odraz frustracije ili krize kroz koju prolazi u procesu bitnijih promjena kroz koje prolazi. Kao što je, naime, poznato, nema procesa iole ozbiljnijeg mijenjanja ponašanja, stavova, navika, pa čak i ličnosti, pa bio on vođen od strane izuzetno educiranoga i treniranog stručnjaka, koji bi bio bezbolan, odnosno ne bi bio frustrativan za osuđenu osobu.

Ekscesivna ili specifična ponašanja, dakle, sigurno će se reflektirati na pojedinačnu i opću procjenu ponašanja osuđenika od strane stručnih djelatnika u kaznenom zavodu. Iako nema istraživanja koja bi se bavila ispitivanjem razlika u udjelu i vrstama takvih ponašanja kod pojedinih skupina osuđenika s obzirom na vrstu kaznenog djela, treba spomenuti da Cohen i Taylor (1972:180) ukazuju na otežanu zatvorsku adaptaciju upravo počinitelja kaznenih djela razbojništva o kojima je u ovome radu i riječ. Autori, naime, dijele osuđenike prema prirodi njihova odnosa s vlastima (primjerice, definiranoga time, kada se kršili pravila, u kojoj su mjeri to činili vlastima »u lice«, a u kojoj »iza leđa«), pri čemu će otpor u kaznenom zavodu biti prenesen iz vanjskog otpora prema vlastima. Prema istraživanju Kovačevića (1979) može se očekivati da će osobe osuđene radi kaznenog djela razbojništva, tijekom penološkog tretmana biti izrazito eksplozivne, razdražljive, besosjećajne i povodljive, a u socijalnim će kontaktima ispoljavati ekstreme (intraverti, ekstraverti).

Cilj je istraživanja ispitati opću procjenu ponašanja ispitanika sklonih ekscesivnim ili specifičnim ponašanjima. Pretpostavlja se da će sklonost nekima od ispitivanih ponašanja, biti jedan o značajnijih kriterija za negativnu opću procjenu ponašanja u kaznenom djelu.

2. Metode rada

Istraživanje je provedeno na uzorku od 327 ispitanika muškog spola, osuđenih za kazneno djelo razbojništva, koji su se nalazili ili se nalaze u kaznenom zavodu zatvorenog tipa, a djelo su počinili u razdoblju od 01. 01. 1981. do 31. 12. 1993. godine. Istraživanje je provedeno tijekom listopada 1994. godine.

2.2. Varijable

Varijable koje su u ovom radu ušle u obradu dio su anketnog upitnika, za tu svrhu posebno konstruiranoga na Odsjeku za poremećaje u ponašanju Fakulteta za defektologiju i Fakultetu kriminalističkih znanosti. Osnovna varijabla s kojom su u relaciju stavljene ostale glasi:

1. Opća procjena ponašanja osuđenoga u kaznenom zavodu (pozitivno, promjenjivo, negativno)

Sljedeće varijable (koje opisuju ekscesivna ili specifična ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu) imaju dihotomne kategorije (ne, da):

2. Je li osuđenik u kaznenom zavodu gutao različite predmete
3. Je li se osuđenik u kaznenom zavodu samopovređivao
4. Je li se osuđenik u kaznenom zavodu trovao
5. Je li osuđenik bježao iz kaznenog zavoda
6. Je li osuđenik kasnio s dopusta ili slobodnog izlaska
7. Je li u kaznenom zavodu primijećeno da osuđenik stupa u homoseksualne odnose

Posljednje dvije varijable odnose se na liječenje osuđenika:

8. Liječenje tijekom izdržavanja kazne (traženje liječničke pomoći ili pošte)
 - a) rijetko ili nikada ne traži liječničku pomoć
 - b) često traži liječničku pomoć ili poštedu iako nije teže bolestan
 - c) često traži liječničku pomoć jer je bolestan
9. Kakvu liječničku pomoć osuđenik traži
 - a) pretežitito specijaliste za tjelesne bolesti
 - b) pretežitito savjetodavnu / psihoterapijsku pomoć
 - c) ne traži liječničku pomoć

Treba spomenuti da zbog neosjetljivog instrumenta, odnosno upitnika temeljem kojega su, za svakoga pojedinog ispitanika, podaci prikupljeni, ne raspoložemo informacijama o učestalosti njihova ekscesivnoga ili specifičnog ponašanja (osim kod varijable »Liječenje tijekom izdržavanja kazne«). Stoga su u kategorije »da« kod varijabli koje ispituju takvo ponašanje, ušli i oni ispitanici koji su mu pribjegavali povremeno ili rijetko, kao i oni koji su mu izrazito skloni.

Podaci su prikupljeni iz službene dokumentacije kaznenog zavoda zatvorenog tipa Lepoglava.

2.3. Metoda obrade podataka

U obradi podataka primjenjen je χ -kvadrat test.

3. Rezultati i diskusija

Iz tablica od 1 do 8 vidljivo je da se manje od jedne petine ispitanika (16.5%) ponaša na način koji su djelatnici kaznenog zavoda procijenili pozitivnim. Međutim, preostale četiri petine ispitanika, očividno, djelatnicima predstavljaju kategoriju s kojom se treba pojačano baviti. Među njima je čak oko četiri puta više onih čije je ponašanje općenito procijenjeno promjenjivim nego negativnim.

Iz tablice 1 može se vidjeti da razne predmete guta svega 3.1% ispitanika. Kako nemamo informaciju o uče-

Tablica 1. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Je li u kaz. zavodu gutao razne predmete	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
ne	54	214	49	317
%	17,0	67,5	15,5	96,9
da	0	5	5	10
%	0	50,0	50,0	3,1
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 9,1516; P = 0,1673

Tablica 2. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Samopovređivanje u kaz. zavodu	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
ne	53	197	38	288
%	18,4	68,4	13,2	88,1
da	1	22	16	39
%	2,6	55,4	41,0	11,9
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 22,0668; P = 1,0000

Tablica 3. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Trovanje u kaznenom zavodu	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
ne	54	215	48	317
%	17,0	67,8	15,1	96,6
da	0	4	6	10
%	0,0	40,0	60,0	3,1
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 14,6366; P = 0,9999

stalosti tog ponašanja, možemo samo pretpostaviti da neki među njima to čine rijede, te da je to povezano s nekim konkretnim povodom. Za druge, pak, gutanje predmeta ima sasvim određenu svrhu i oprobano je sredstvo za njeno postizanje. Dakako da su za takvo ponašanje najvećim dijelom odgovorne osobine ličnosti, u kombinaciji sa specifičnom situacijom u kojoj se osuđenik tijekom boravka u kaznenom zavodu našao (konflikti,

Tablica 4. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Je li ispitanik bježio iz kaz. zavoda	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
ne	53	212	47	312
%	17,0	67,9	15,1	95,4
da	1	7	7	15
%	6,7	46,7	46,7	4,6
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 10,5466; P = 0,9995

Tablica 5. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Kašnjenje u povratku s dopusta ili slobod. izlaska	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
ne	51	189	38	278
%	18,3	68,0	13,7	85,0
da	3	30	16	49
%	6,1	61,2	32,7	15,0
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 13,1443; P = 0,9992

Tablica 6. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Zamijećeno da osuđenik stupa u homoseksualne odnose	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
ne	54	214	48	316
%	17,1	67,7	15,2	96,2
da	0	5	6	11
%	0,0	45,5	54,5	3,4
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 12,6368; P = 0,9988

utjecaj drugih osuđenika, stegovna mjera koju teško podnosi, sukob s nekim od djelatnika, nove okolnosti u obiteljskoj situaciji na koje iz kaznenog zavoda ne može utjecati...). Često je prisutno »objašnjenje« od strane samih osuđenika, da je takvo ponašanje bilo »jedini izlaz« iz trenutne situacije, ili pak, jedini način da »razbiju monotonijsku« u kaznenom zavodu. Za sada se teško mogu

Tablica 7. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Liječenje tijekom izdržavanja kazne	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
rijetko ili nikada	53	179	28	260
ne traži liječ. pomoć (%)	20,4	68,8	10,8	79,5
često traži liječ. pomoć / nije teže bolestan	0	23	20	43
%	0,0	53,5	46,5	13,1
često traži liječ. pomoć / teže je bolestan	1	17	6	24
%	4,2	70,8	25,0	7,3
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 42,7066; P = 1,0000

Tablica 8. Opća procjena ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu
(Global assessment of convict behaviour in penal institution)

Kakvu liječ. pomoć pretežito traži	Pozitivno	Promjenjivo	Negativno	Ukupno
specijaliste za tjeles. bolesti	6	29	11	46
%	13,0	63,0	23,9	14,1
psihijatrijsku	5	36	17	58
%	8,6	62,1	29,3	17,7
ne traži	43	154	26	223
%	19,3	69,1	11,7	68,2
ukupno	54	219	54	327
%	16,5	67,0	16,5	100

χ -kvadrat = 14,4768; P = 0,2104

donijeti uopćeni zaključci, ali bi svakako bilo vrijedno ovom problemu posvetiti pojačanu pozornost. Iako, nije riječ o izrazito prisutnim ponašanjima u populaciji počinitelja razbojništva, ona su svakako relativno značajno prisutnija nego u općoj populaciji te dobi i tog spola. S druge strane, bilo bi zanimljivo ispitati da li neke kategorije osuđenika prema kriteriju vrste kaznenog djela, relativno češće, odnosno rjeđe, pribjegavaju gutanju predmeta, iako bi takvi podaci prije svaga predstavljali posredne pokazatelje obilježja ličnosti tih kategorija, nego što bi objašnjavali vrstu kaznenog djela.

Usprkos tome što u tablici 1 statistički parametri ukazuju na značajnost veze između gutanja predmeta i opće procjene ponašanja osuđenika, nije moguće uopćavanje zaključaka. Riječ je o malom broju (10) ispitanika za koje je utvrđena sklonost ka gutanju predmeta, pa će se rezultati interpretirati deskriptivno. Među navedenim ispita-

nicima nema niti jednoga čije bi ponašanje u kaznenom zavodu općenito bilo procijenjeno pozitivnim, a podjednako su raspodijeljeni u kategorije s promjenjivim i negativnim ponašanjem.

Gutanje predmeta nije jedinstveno definirani entitet, već samo fenomen u čijoj pozadini mogu ležati raznovrsni problemi, koji su u kaznenom zavodu višestruko potencirani. Stoga ima smisla posebno posvetiti pozornost izučavanju raznovrsnih obilježja osuđenika sklonih takvom ponašanju (moguće je da ona predstavljaju sasvim specifičan sklop), te načina i modaliteta njihova prevladavanja, iako je broj takvih osuđenika relativno mali. No, takvo izučavanje bi, ukoliko je dobro provedeno, moglo ukazati na potrebu uvođenja i način provođenja tretmana unutar malih programa (male skupine ili individualno). No, s druge strane, zanimljivo je da o problemu gutanja predmeta kod osuđenika u kaznenim zavodima, ima malo analiza, za razliku od nekih drugih ponašanja, kao što je to, primjerice, samoubojstvo kojega obrađuju Ivanoff i sur., 1992; Grier 1988; Higgins i Thies 1982; Toch 1975; Zamble i Porporino 1988; i drugi.

Iduće obilježje koje ispituje u relaciji s općom procjenom ponašanja u kaznenom zavodu, jesu razni oblici samopovređivanja. I tu se, dakako, javlja problem nedostatka informacija o njihovoj učestalosti, a korisno bi poslužile i informacije o načinu samopovređivanja. Vjerojatno je da se među ispitanicima koji se samopovređuju, nalaze i oni kojima se to »dešava« kao i oni koji to čine namjerno, demonstrativno i sa svjesnom namjerom koja ima svoju svrhu. Prema podacima iz tablice 2, nešto više od jedne desetine ispitanika samo se povrijedilo bez obzira na način i učestalost. Pretpostavljamo da se među njima nalazi i dio onih koji su skloni gutanju predmeta, jer se i to ponašanje, na određeni način, može smatrati vrstom samopovređivanja na tjelesnom planu. Možemo dakle, smatrati da se radi o prilično velikom broju ispitanika koji na taj način zahtijevaju dodatnu pozornost, prije svega, zdravstvene službe u kaznenom zavodu, a potom i ostalih djelatnika koji izvan bilo kakvih specifičnih programa, predviđenih baš za takve slučajeve, pokušavaju dokučiti etiologiju, te intervenirati u skladu sa znanjem i vremenskim ograničenjem, s nadom da će to biti dovoljno, barem da u skorije vrijeme ne dođe do recidive.

Među ispitanicima koji su skloni samopovređivanju najviše je onih (preko polovine) čije je ponašanje općenito procijenjeno promjenjivim. Izuzev jednog ispitanika, ponašanje svih preostalih, procijenjeno je negativnim. Ispitanici koji se samopovređuju, procijenjeni su bitno različito od ostalih. Iako u obje skupine ima najviše onih ispitanika čije je ponašanje općenito procijenjeno promjenjivim, u skupini ispitanika koji se samopovređuju neusporedivo je više onih čije je ponašanje procijenjeno negativnim nego u skupini onih koji se ne samopovređuju.

Samopovređivanje koje se javlja u sklopu općega problematičnog ponašanja osuđenika, odraz je njihove izrazito snažne potrebe da se netko njima bavi, ali kako kažu Pulević i sur. (1988), resocijalizacija u našem penalnom sustavu koncipirana je za duševno zdrave, a mi bismo dodali – i socijalizirane osobe. Čak i takve osobe ponekad se teško snalaze u situaciji kada su prisiljene neko vrijeme boraviti u nekomu od totalitarnih sustaa (primjerice u vojsci), a što tek reći za osuđenike, za koje

su brojne analize dokazale nizak stupanj socijaliziranosti. Posebice to vrijedi za skupinu počinitelja razbojstva i razbojničke krađe koja je subjektom ovog istraživanja.

I trovanje u kaznenom zavodu, na koje se odnose podaci iz tablice 3, također se može smatrati samopovređivanjem u širem smislu riječi. Moguće je da su neki osuđenici, skloni gutanju predmeta i samopovređivanju, istovremeno pokušali i s trovanjem kao oblikom samodestrukcije. Ovdje također nije poznata učestalost niti načini trovanja, pa ćemo se zadovoljiti grubim podacima.

Udio osuđenika u ovom uzorku, koji su pokušali trovanje (3.1 %) identičan je udjelu osuđenika sklonih gutanju predmeta. Dakako, ne možemo znati radi li se, uglavnom, o istima ili pak, posvema različitim osobama, pa nam je mogućnost zaključivanja bitno ograničena. Do tih podataka moglo bi se doći dodatnim obradama. Iako je, zasebno gledano, riječ o relativno malom udjelu ispitanika koji pribjegavaju trovanju, oni su kategorija koja, s vremena na vrijeme, ozbiljno mobilizira snage postojećih djelatnika i za koje bi bilo korisno osmisliti specifičan tretman, vjerojatno u sklopu većeg programa koji bi se bavio osuđeničkom samodestrukcijom.

Unutar konstatiranoga, relativno malog broja ispitanika koji su u kaznenom zavodu pribjegli trovanju, kod više od polovice njih, ponašanje je procijenjeno negativnim. Ostali ispitanici tog subuzorka općenito ispoljavaju ponašanje koje je procijenjeno promjenjivim, a nema niti jednoga čije bi ponašanje bilo procijenjeno pozitivnim.

Ovi podaci indirektno ukazuju da pokušaj trovanja vjerojatno nije izolirani incident i trenutni pokušaj rješavanja nekog problema, već spada u skop cjelokupnog ponašanja osuđenika, koje djelatnici uglavnom procjenjuju negativnim, ili pak promjenjivim.

Pokušaji bježanja iz kaznenog zavoda, općenito, nisu rijetkost, no u ovome se radu, kako to varijabla definira, bavimo onom kategorijom ispitanika koji su svoj bijeg ostvarili (tablica 4). Ovdje nisu uključena ponašanja koja zovemo udaljenjima (ne vraćanje s izlaza, s prekida kazne, s dopusta, s vanjskih radova i sl.). Kao što je vidljivo iz spomenute tablice, ispitanika koji su ostvarili bijeg ima relativno malo (4.6 %).

S obzirom na poznate deprivacije uzrokovane lišenjem slobode, posebice kada je u pitanju kazneni zavod zatvorenog tipa, razumljiva je želja za bjegstvom koja je, vjerojatno, prisutna u većine osuđenika. Isto tako, vjerojatno, realno procjenjujući izgleda pa i posljedice, većina osuđenika niti ne pokušava bježati, manji dio pokuša, a vrlo mali, kao što je to vidljivo iz rezultata ovog istraživanja, u tome i uspije. Bilo bi zanimljivo ispitati u kojoj su mjeri osuđenici koji pokušavaju bijeg, posebice oni koji su ga dugoročno planirali, svjesni rizika da budu ponovo uhvaćeni i koliko su spremni snositi posljedice koje su im vrlo dobro poznate. Moguće je da bi ispitivanje pokazalo da je riječ o vrlo specifičnim sklopovima ličnosti.

Iako u tablici 4 statistički parametri pokazuju statistički značajnu povezanost između varijabli koje opisuju bježanje iz kaznenog zavoda i opću procjenu ponašanja osuđenika, generalizibilnost rezultata nije moguća zbog izuzetno malih frekvencija unutar kategorije koja opisuje ispitanike koji su bježali, promatrane u presjeku s kategorijama opće procjene ponašanja. Deskriptivno, međutim, možemo konstatirati da je među ispitanicima koji su

bježali iz kaznenog zavoda, relativno podjednako onih čije je opće ponašanje procijenjeno promjenjivim i negativnim. Samo u jednom slučaju ispitanik koji je bježao, imao je pozitivnu opću procjenu ponašanja. Njegov bijeg tijekom boravka u kaznenom zavodu, očevidno, nije bio uklopljen u cjelovito ponašanje koje bi djelatnici procijenili promjenjivim ili negativnim, već samo epizoda, o čijoj etiologiji na žalost nemamo relevantnih podataka.

Kašnjenje osuđenika u povratku s dopusta ili slobodnog izlaska, također se, u ovom radu, smatra specifičnim ili ekscesivnim ponašanjem. Pokušamo li se dublje pozabaviti ovom problematikom, naići ćemo na brojna otvorena pitanja povezana, u prvom redu, s kriterijima po kojima im je dopust ili slobodan izlazak odobren. Bilo bi interesantno ispitati u kojoj mjeri ispitanici samoinicijativno ispoljavaju to ponašanje, u kojoj ih mjeri potiču njihovi bližnji kod kojih su boravili u vrijeme dopusta ili provodili vrijeme za slobodnog izlaska, a u kojoj mjeri ih na to potiče njihova šira socijalna okolina (prijatelji, »kompanjoni« s posla i sl.), te u kojoj mjeri je to doista objektivna okolnost (prometna nezgoda, kašnjenje prometala i sl.). Postoje dakako, i situacije u kojima osuđenici svjesno i namjerno, sagledavaju sve i upoznati sa svim mogućim posljedicama, ispolje takvo ponašanje. Bilo bi vrijedno ispitati karakter i sadržaj situacija koje je ispitanik procijenio važnijima od povratka u kazneni zavod na vrijeme, iako u početku nije planirao niti želio kasniti, a isto tako i to, u kojoj mjeri ispitanici prije samog odlaska na dopust ili izlazak, već planiraju kašnjenje pri povratku. Možemo pretpostaviti da bi rezultati ovakvih ispitivanja mogli pomoći pri boljem prepoznavanju osuđenika sklonih kašnjenju u povratku s dopusta ili slobodnog izlaska.

Podaci iz tablice 5 pokazuju da 15 % ispitanika kasni u povratku s dopusta ili slobodnog izlaska, što je znatno više nego udio do sada ispitivanih ekscesivnih ili specifičnih ponašanja.

U subuzorku ispitanika za koje je utvrđeno da su kasnili u povratku s dopusta ili slobodnog izlaska, najučestalija opća procjena ponašanja je – promjenjivo (61.2%), kao što je to slučaj i u cjelokupnom uzorku. No, udio onih čije je ponašanje općenito procijenjeno negativnim, daleko je veći od udjela onih, čije je ponašanje procijenjeno pozitivnim. Za neznatno maleni dio ispitanika koji su kasnili u povratku s dopusta ili slobodnog izlaska (svega trojica), samo kašnjenje, očevidno, nije loše utjecalo na opću procjenu njihova ponašanja u kaznenom zavodu. Vjerojatno je ono bilo specifično ponašanje u pravom smislu riječi i nije se uklapalo u tipično ponašanje ovih osuđenika tijekom boravka u kaznenom zavodu.

Stupa li osuđenik u homoseksualne odnose, te je li to primijećeno od strane uprave kaznenog zavoda, dva su odvojena pitanja. Kako to u ovom ispitivanju definira odgovarajuća varijabla, riječ je o homoseksualnim odnosima ispitanika s kojima su djelatnici kaznenog zavoda upoznati. Etiketiraju li se takvi odnosi specifičnim ili ekscesivnim ponašanjem, patologijom ili poremećajima, pitanja su za raspravu. Ovdje želimo skrenuti pozornost na eventualne moguće specifičnosti homoseksualizma kao pojave u kaznenom zavodu zatvorenog tipa, gdje je deprivacija heteroseksualnih odnosa izrazita i gdje homoseksualnost poproima oblike specifičnog ponašanja, a nije samo ponašanje temeljeno na izboru ili afinitetu. U tom smislu naglašavamo potrebu kvalitativnog istraživanja

homoseksualizma u kaznenim zavodima, jer samo i isključivo raščlamba brojevine zastupljenosti ove pojave ne daje tražene odgovore.

Kako je vidljivo iz tablice 6, za relativno je mali broj ispitanika zamijećeno da stupaju u homoseksualne odnose (3.4 %).

Iako statistički parametri ukazuju na statistički značajnu povezanost među promatranim varijablama, jasno je da ne možemo donositi opće zaključke zbog malih frekvencija. Na deskriptivnoj razini zaključujemo da najveći broj ispitanika, za koje je zamijećeno stupanje u homoseksualne odnose, ima negativnu opću procjenu ponašanja u kaznenom zavodu, te da nema slučaja pozitivne procjene. Upravo zbog ovoga potonjega, dopuštamo mogućnost da homoseksualizam u kaznenom zavodu, sam po sebi, predstavlja relativno rizično ponašanje, te da je istodobno visoko rangirani kriterij za negativno konotiranu opću procjenu ponašanja.

Pružanje liječničke pomoći osuđenima tijekom izdržavanja kazne, samo po sebi, normalna je i očekivana djelatnost odgovarajućih službi kaznenog zavoda. Ipak, učestalost i oblici liječenja koje osuđenik potražuje, mogu biti indikator da se kod njega radi o specifičnom ponašanju. Prisjetimo li se prethodno interpretiranih varijabli, koje se odnose na različite vrste samodestrukcije ispitanika, mogli bismo uočiti njihovu relativnu povezanost s vrstom potraživanog liječenja tijekom izdržavanja kazne. Ovdje, ujedno, leži i dio argumenata za svrstavanje nekih vrsta potraživanja liječničke pomoći od strane osuđenika, među njihova specifična ponašanja. No, sigurno je, da je dijapazon takvih argumenata znatno širi, te je, stoga, potrebno mnogo opsežnije i preciznije ispitati vrste liječenja koje osuđenici potražuju, u kojim ih okolnostima potražuju realno, u kojima sami izazivaju povode za liječenje, a u kojima ih umišljaju ili izmišljaju.

Iz tablice 7 vidljivo je da svega 7.3 % ispitanika često traži liječničku pomoć ili poštedu jer je teže bolesno, dok ih relativno dvostruko više ima isto potraživanje, iako nije teže bolesno. U svakom slučaju, oko jedne petine ispitanika stalno je prisutno u ulozi pacijenta, te ako se tome doda još 49,3% ispitanika za koje je medicinskim programom ionako predviđeno liječenje (vidjeti rad Mikšaj-Todorović, Leko, 1995, rađen na istom uzorku), može se zaključiti da je zdravstvena služba kaznenog zavoda više nego opterećena. Podsjetimo da ovo istraživanje najvećim svojim dijelom kronološki prati razdoblje u kojemu je rad osuđenika bio obvezan, a iz iskustva znamo da je njegovo izbjegavanje kroz »bijeg« u bolest bilo jedno od znakovitih obilježja modaliteta osuđeničkog ponašanja. Uvjereni smo, međutim, da je za veći broj osuđenika koji traže liječničku pomoć, zdravstvena služba pogrešno mjesto gdje to čine. Isključimo li, naime, somatske i psihičke bolesti u užem smislu, kao i hitne slučajeve, još uvijek ostaje dio osuđenika koji bi svoje potrebe za pozornošću. uvažavanjem i razgovorom (kojim temeljno, zapravo žele riješiti neke druge životne probleme), mogli zadovoljiti unutar drugih posebno programiranih aktivnosti. Naime, u nedostatku takvih programa, zdravstvena se služba čini najbližom i tradicionalno najkompetentnijom da pomaže u rješavanju raznovrsnih životnih situacija vezanih za probleme komunikacije s užim i širom okolinom. Postojanje takvih programa, u koje bi se osuđenici redovito ili povremeno, grupno ili individualno, mogli uključiti, ne

samo da bi rasteretilo zdravstvenu službu kaznenog zavo- da, nego bi, ako su pravilno i stručno vođeni (i praćeni) sigurno pružilo i kvalitetniju uslugu. Njihov cilj ne bi bio samo uspješnije prilagođavanje osuđenika trenutačnim uvjetima, već kreiranje novih pogleda na život i novih ponašanja kojima se životne teškoće mogu rješavati.

Iz tablice 7 proistječe da je u subuzorku ispitanika koji nisu teže bolesni, a često potražuju liječničku pomoć ili poštedu, relativno visok udio onih s negativnom općom procjenom ponašanja (46.5%), a niti jedan ispitanik iz tog subuzorka nema takvu procjenu pozitivnu. U subuzorku ispitanika koji često traže liječničku pomoć ili poštedu jer jesu teže bolesni, najzastupljenija opća procjena ponašanja – promjenjivo (70.8 %), a samo kod jednog ispitanika, ona je pozitivna.

Drugim riječima, ispitanici koji često traže liječničku pomoć u kaznenom zavodu, bez obzira jesu li ili nisu teže bolesni, općenito se ponašaju tako da djelatnici njihovo ponašanje procjenjuju prvenstveno promjenjivim, a potom i negativnim. Očevidna je veza između nestabilnoga ili negativnoga općenitog ponašanja osuđenika i čestog potraživanja liječničke pomoći. To tim prije što u skupini svih ispitanika čije ponašanje je općenito procijenjeno pozitivnim, gotovo svi (98.1 %) vrlo rijetko ili nikada ne traže takvu pomoć. Mogli bismo reći da općenito problematično ponašanje i često potraživanje liječničke pomoći (bez obzira na stvarno postojanje bolesti) idu zajedno i iz istog korijena koji istodobno leži u njihovoj nemogućnosti da se prilagode uvjetima života u kaznenom zavodu. No, ta nemogućnost nije samo odraz subjektivnih obilježja ispitanika, već i nedostatih programa kvalitetnog rada s osuđenima u smjeru, ne samo prilagodbe, kako je već naprijed rečeno, već i učenja novog načina razmišljanja i novih oblika ponašanja u raznim životnim situacijama.

Tablični prikaz podataka na varijabli koja opisuje kakvu liječničku pomoć ispitanici potražuju (tablica 8) pokazuje da nešto više od jedne četvrtine njih (gotovo u podjednakom omjeru) potražuje ili psihijatrijsku ili specijalističku liječničku pomoć za tjelesne bolesti.

Najveći broj ispitanika vrlo rijetko ili nikada ne traži takve vrste pomoći, što ne znači da neki među njima nisu uključeni u liječenje predviđeno redovitim programom medicinskog tretmana.

Podaci u tablici 8 pokazuju da je u subuzorcima ispitanika koji pretežito traže neki od oblika liječničke pomoći, oko dva odnosno tri puta više onih ispitanika čija je opća procjena ponašanja negativna nego pozitivna. Ovo je, naravno, samo potvrda rezultata vidljivih u tablici 7. U ovom slučaju, gledamo li, dodatno, i vrstu tražene pomoći (psihijatrijska ili specijaliste za tjelesne bolesti) konstatiramo da su negativno procijenjenom ponašanju nešto skloniji oni ispitanici koji često potražuju psihijatrijsku pomoć, ali da, u suštini, oba subuzorka oblikovana po vrsti traženja pomoći, naginju, u prvom redu ponašanjima koja se procjenjuju promjenjivima, a potom i negativnima.

4. Zaključak

Rezultati ovog istraživanja omogućili su najmanje dvije vrste objektivno dobivenih rezultata. Ponajprije,

mogla se dobiti informacija o udjelu ispitanika osuđenih radi kaznenog djela razbojništva, koji u kaznenom zavodu zatvorenog tipa ispoljavaju ekscesivna ili specifična ponašanja. Tako je gutanju predmeta sklonu 3.1% ispitanika, samopovređivanju – 11%, trovanju – 3.1%, bježanju – 4.6%, kašnjenju u povratku s dopusta ili slobodnog izlaska – 15%, te homoseksualnim odonsima – 3.4% ispitanika. Liječničku pomoć često traži 20.4% ispitanika (bez obzira jesu li ili nisu stvarno bolesni). Druga vrsta rezultata odnosi se na povezanost ovih ponašanja i opće procjene ponašanja osuđenika u kaznenom zavodu. Iako se ponekad, zbog niskih frekvencija, ne možemo osloniti na statističke parametre, uvidom u tablice priložene u tekstu, jasno možemo zaključiti da je prisutnost nekoga od ispitivanih ponašanja, izrazito povezana s općom procjenom ponašanja koja je promjenjiva ili negativna. Pozitivnih procjena gotovo da i nema. Tako među osuđenima koji su skloni gutanju predmeta, trovanju i homoseksualnim odnosima, nema niti jednoga čije bi ponašanje općenito bilo procijenjeno pozitivnim. Među osuđenima koji su skloni samopovređivanju, bježanju iz kaznenog zavo- da i čestom traženju liječničke pomoći, uvijek se našao samo jedan, čije je ponašanje općenito bilo procijenjeno pozitivnim. Tek među ispitanicima koji su kasnili s dopusta ili slobodnog izlaska, našlo se troje čije je ponašanje dobio takvu općenitu procjenu.

Zbog niza nedostataka u strategiji provođenja istraživanja, nismo u mogućnosti dati valjanu interpretaciju ovih rezultata, ali svakako možemo, s jedne strane, dati svoje procjene, a s druge, svoje mišljenje o tome kako bi trebalo dopuniti buduća istraživanja, da bi rezultati bili potpuniji.

Poprilično neosjetljiv instrument temeljem kojega su skupljani podaci nije nam omogućio razlikovanje ispitanika koji su ispitivano ponašanje ispoljili jednom i one koji su mu opetovano skloni. Nadalje, nisu nam bile poznate okolnosti pod kojima su se neka ponašanja ispoljila, kako bismo procijenili je li se moglo prevenirati određenom intervencijom ili postupkom. Zbog nedostatne metode obrade, nemamo informacije niti o tome jesu li neka od navedenih i ispoljenih ponašanja dio cjelokupnog sklopa ponašanja kod pojedinih ispitanika, niti informacije o tome veže li se neko od ispitivanih ponašanja na posebna sociološka, psihološka ili kriminološka obilježja ispitanika. Također se može postaviti pitanje svrsishodnosti ispitivanja veze ovakvih ponašanja (koja su, u krajnjoj liniji, samo simptom istinskog problema) s općom procjenom ponašanja. Naravno da će ona smetati pozitivnoj općoj procjeni, ali to će se dogoditi samo u slučaju da se na njih ne intervenira na odgovarajući način. Za sada, koliko nam je poznato, ne postoji niti jedan program koji bi se bavio specifičnim problemima (pa čak i specifičnim ponašanjima kao problemima, ukoliko bismo se priklonili biheviorističkom pristupu) osuđenika, koji bi bio etabli- ran, provjeren ili barem u fazi provjeravanja.

Drugim riječima, etiologiju i fenomenologiju specifičnih ili ekscesivnih ponašanja ima smisla ispitivati samo ukoliko rezultati služe za planiranje konkretnih strategija i metoda rada (za što u ovom, ovako koncipiranom radu nememo dovoljno elemenata), a vezu ponašanja osuđenika i opće procjene njihova ponašanja ima smisla istraživati tek kad se točno bude znalo kojim su programima oni podvrgnuti. Tada će imati smisla govoriti o tome je li

opća procjena ponašanja u smislu: promjenjivo – negativno, doista odraz osuđenikovih obilježja kojima on ne može odoljeti, ili je odraz nedovoljno dobrog programa tretmana kojemu je podvrgnut.

5. Literatura

1. Adler, F., G.O.W. Mueller, W.S. Laufer (1991): *Criminology*. McGraw - Hill, Inc. New York. Sydney. Tokyo. Toronto.
2. Brinc, F. (1983): Obsojenčeva percepcija delavcev kaznenskega zavoda. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 35, 224-235.
3. Cohen, S., L. Taylor (1972): *Psihološki opstanak, Iskustva digodisnjeg zatvora*. Vintage Books, A division of Random House. New York. (prijevod)
4. Conklin, J.E. (1992): *Criminology*. Fourth Edition. Macmillan Publishing Company. New York. Maxwell Macmillan Canada. Toronto.
5. Fox, V. (1970): Stegovni problemi u zatvoru. U: Johnston, Sawitz, Wolfgang: *The Sociology of Punishment and Correction*. Second Edition. John Willeo and Sons., Inc. (Prijevod)
6. Garrity, D.L. (19..): *The prison as a Rehabilitation Agency*. In: Bersany, C.A.: *Crime and Delinquency*. The Macmillan Company, Collier - Macmillan Limited. London.
7. Grier, P.E. (1988): Cognitive problem – solving skills in antisocial rapists. *Criminal Justice and Behavior*, 15, 50-504.
8. Higgins, J.P., A.P. Thies (1982): Social effectiveness and problem solving thinking of reformatory inmates. *Journal of Offender Counseling, Services & Rehabilitation*, 5, 93-98.
9. Ivanoff, A., S. Grochovski, N.J. Smyth, S.J. Jang (1992): Problem Solving and Siciality Among Prison Inmates: Another Look at State Versus Trait. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60,6, 970-973.
10. Kovačević, V. (1979): Neka obilježja ponašanja osoba u kazneno popravnim domovima ouđenih za krivična djela nasilja. U: Skupina autora: *Krivično pravni i kriminološki aspekti delikata nasilja*. Fakultet za defektologiju. Zagreb.
11. McCorkle, L.W., Korn, R. (1970): *Resocijalizacija unutar zidova*. U: Johnston, Savitz i Wolfgang: *The sociology of Punishment and Correction*, Second Edition. John Willeo and Sons, Inc. (Prijevod).
12. Mikšaj - Todorović, Lj., Leko, M. (1995): Strukturiranje vremena osuđenika u relaciji s općom procjenom njihova ponašanja u kaznenom zavodu. *Kriminologija i socijalna integracija*, 3,2,151-164.
13. Pulević, V., L.Martinovich - Babić, M. Weiner, R. Bučuk (1988): *Tretman delinkvenata sa psihopatološkim karakteristikama*. *Penološke teme*, 3,1 - 2, 95-102.
14. Toch, H. (1975): *Men in crisis: Human Breakdowns in prison*. Chicago: Aldine.
15. Zamble, E., F.J. Porporino (1988): *Coping behavior, and adaptation in prison inmates*, New York: Springer - Verlag.

Specific or excessive forms of behaviour of convicted perpetrators of criminal acts of robbery in relation to the evaluation of their behaviour in the circumstances of the penal institution

Summary

The following three questions are discussed in the introductory part of this essay: first, most specific or excessive forms of behaviour in the institutional circumstances are well known and expected, and they are regarded as directly related to the conditions of social anomaly and prisonization; second, in evaluation of the treatment phases, in the treatment as a whole and in the prognosis of rehabilitation effectiveness, subjectivity of the evaluator has an important role (objective criteria are almost nonexistent), and correctness of evaluation is contaminated by giving too much importance to the convicted person's formal adaptation.

In other words, the convicted person's behaviour (which in Croatian prisons is being periodically evaluated as above average, average or below average, and conclusively as positive, changeable or negative) is no sure indication of any degree of his/her rehabilitation. These evaluations are to the negligible extent or not at all founded on convicted person's personal progress, which could be achieved by implementation of some specific strategy or rehabilitation programme of work with little groups or individuals.

Third, although there are no researches aimed at study of differences in proportions and forms of specific and excessive behaviours in particular groups of convicted persons with regard to the type of the committed criminal act, some authors (for instance, Cohen and Taylor, 1972:180) point out the pronounced adaptation difficulties exactly among the perpetrators of the criminal act of robbery, who are the subject of this work.

The purpose of this research is to investigate the general evaluation of behaviour of perpetrators of robbery with a tendency to specific or excessive forms of behaviour. The assumption is that the tendency to a particular form of investigated behaviour would be one of the important criteria for the negative general evaluation of convicted person's behaviour.

The investigation was conducted on a sample of 327 male examinees, all of them convicted for criminal act of robbery, who were or still are serving their sentences in the maximum security prison, and have committed their criminal acts in the period between January 1st, 1981 and December 31st, 1993.

The investigation has taken into account 9 variables:

- (1) General evaluation of convicted person's behaviour within prison (positive, changeable, negative);
- (2) Did the convicted person swallow some objects during his prison term (yes, no);
- (3) Have there been any instances of self-injury (yes, no);
- (4) Did the convicted person try to take poison (yes, no);
- (5) Has the convicted person tried to escape from prison (yes, no);
- (6) Was the convicted person returning late from leave or free exit privilege (yes, no);
- (7) Has it been noticed that the convicted person is engaging in homosexual relationships within the prison (yes, no);

- (8) Requests of medical help or exemption from work duty (seldom or never asks for medical help, often request visits to the doctor although he is not seriously ill, often requests visits to the doctor because he is seriously ill);
- (9) What kind of medical help he is requesting (mostly specialists for physical illnesses, mostly counselling/psychotherapeutical help, does not request help).

Relations between the variable (1) and other variables was computed by means of HI-Square Test.

The results of this research enabled us to obtain at least two groups of objective results. First of all, it provided an information about the proportion of examinees convicted for criminal act of robbery showing forms of specific or excessive behaviour in the maximum security prison. Thus 3.1% of examinees show tendency of swallowing objects; 11 % show tendency of self-injury; 3.1% show tendency to take poison; 4.6% tried to escape from prison; 15% were returning late from leave or free exit privileges; and 3.4% tend to engage in homosexual relationships. Medical help is often requested by 20.4% of examinees, regardless whether they are seriously ill or not. As many as 31.8% of examinees show tendency to notably frequent requests for help, more often for counselling/therapeutical help (17.7%), than for medical help of a specialist (14.1%).

Other group of obtained results is related to the correlation between these forms of behaviour and the general evaluation of convicted person's behaviour within prison. Although sometimes, due to the low frequencies, we cannot rely on statistical parameters, the data contained on the enclosed tables allow us to come to an obvious conclusion that the presence of one of the investigated forms of behaviour is expressively correlated with changeable or negative evaluation of general behaviour. Positive evaluation is almost totally absent.

Due to a number of shortcomings in the strategy of conducted investigation, it is not possible to give a valid interpretation of obtained results.

Because of the rather low sensitivity of the instrument by means of which we were collecting the data, we were not in the position to differentiate between examinees who have manifested only once the investigated forms of behaviour and those who have shown repeated tendency to such behaviour. Further, we were not able to find out exact circumstances in which such forms of behaviour were manifested, so we could not evaluate whether it was possible to prevent such incidents by a certain intervention or procedure. Because of defective processing method, we also have no information whether some of manifested forms of behaviour are in the case of some individuals a part of an integral complex. Likewise, there is no information about possible correlation between some of investigated forms of behaviour and certain specific sociological, psychological and criminological characteristics of the examinee.

Undoubtedly, it is possible to question the rationality of the investigation of correlation between such forms of behaviour (which are, after all, only symptoms of the true problem) and the evaluation of general behaviour. Obviously, these forms of behaviour will not contribute to the positive evaluation of general behaviour, however, only in cases when they are not followed by an adequate form of intervention. Presently in the Republic of Croatia there is not a single programme for dealing with specific problems of convicted persons (not even such which would treat specific forms of behaviour as a problem, if we accept the behavioristic approach) which would be established and scientifically tested or at least, in the process of testing.

Key words: *excessive behaviour, penal institutions, convicts, robbers*